

Η Διεθνής Ομοσπονδία Κοινωνικών Λειτουργών (IFSW) συμπεριλαμβάνει στον παγκόσμιο ορισμό της κοινωνικής εργασίας τον ακόλουθο χαρακτηρισμό: «Οι αρχές της κοινωνικής δικαιοσύνης, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της συλλογικής ευθύνης και του σεβασμού της διαφορετικότητας είναι κεντρικές στην κοινωνική εργασία...».¹ Καθένας από τους όρους και χαρακτηρισμούς που χρησιμοποιεί ο ορισμός αυτός θα μπορούσε να αμφισβητηθεί. Η αιτία είναι απλή και δεδομένη – η κοινωνική δικαιοσύνη, τα ανθρώπινα δικαιώματα, ή ακόμη και το τι χαρακτηρίζει τη διαφορετικότητα δεν κατανοούνται διεθνώς με τον ίδιο τρόπο. Αντίθετα, υπάρχει διαφορετική αντίληψη του τι θεωρείται κοινωνική δικαιοσύνη για όλα τα άτομα, ανά πολιτισμό, θρησκεία, ιστορία, γεωγραφία, ή πολιτικό πλαίσιο. Ενώ ένας τέτοιος ορισμός μάς δίνει τη βάση αρχών οι οποίες μπορούν να διερευνηθούν και να εφαρμοστούν σε διαφορετικά πλαίσια, δεν μπορεί να καθορίσει τι σημαίνει να υπάρχει σεβασμός προς τη διαφορετικότητα καθολικά.

Ωστόσο, ο Σύνδεσμος Κοινωνικών Λειτουργών Ελλάδος (ΣΚΛΕ) ενστερνίζεται την ευθύνη της κοινωνικής εργασίας για τη συλλογική και ατομική ευημερία, ανεξαρτήτως διαφορετικότητας. Ο σεβασμός και η αντικαταπιεστική προσέγγιση στην κοινωνική εργασία είναι απαραίτητα εργαλεία της πρακτικής με ετερότητες και χωρίες αυτές (Κανδυλάκη, 2018). Με βάση αυτό, και με δεδομένη την αμφισβήτηση που μπορεί να δεχτούν οι όροι που χρησιμοποιούνται στον παγκόσμιο ορισμό της κοινωνικής εργασίας, αυτό το βιβλίο αναφέρεται στη διαφορετικότητα βάσει ταυτότητας φύλου, έκφρασης αυτού, και σεξουαλικότητας, αλλά και σε ετερότητες. Ενώ οι δύο όροι μπορεί να χρησιμοποιηθούν εναλλακτικά σε δοκίμια, έχουν σημαντικές διαφορές. Αρχικά, βάσει της αριστοτελικής συγκρότησης, η ετερότητα αναφέρεται στη διαφορά στο πνεύμα, στον τρόπο σκέψης και στον τρόπο ύπαρξης – κάτι που ο όρος διαφορετικότητα δεν χαρακτηρίζει. Δεύτερον, ο όρος διαφορετικότητα αναφέρεται στο γεγονός πως ένα άτομο φέρει μία διαφορετική ταυτότητα από κάποιο άλλο, ενώ μπορεί και τα δύο άτομα να βρίσκονται στην ίδια κοινωνική κλίμακα. Αντίθετα, ο όρος έτερος αναφέρεται στον «άλλο».

Η κοινωνική εργασία, λοιπόν, φέρει την ευθύνη προστασίας και φροντίδας προς όλα τα άτομα, ανεξάρτητα του φύλου ή της σεξουαλικότητας που τα χαρακτηρίζει, ή με τα οποία αυτο-χαρακτηρίζονται. Αυτή η ευθύνη δεν αναφέρεται σε μία κατηγορία ανθρώπων, αλλά σε όλους τους ανθρώπους. Η συζήτηση για τις

1. Ο ορισμός είναι διαθέσιμος στο: <https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/>.

ΛΟΑΤΚΙ+ ταυτότητες, συνεπώς, δεν είναι μία συζήτηση που αφορά μόνο άτομα που αυτο-προσδιορίζονται ΛΟΑΤΚΙ+, αλλά όλα τα άτομα. Είναι μία συζήτηση αποχής από προκαθορισμένα πρότυπα ύπαρξης, που στοχεύει στην απελευθέρωση από κοινωνικο-ιστορικο-πολιτικές πιέσεις που έχουν δεχτεί άνθρωποι οι οποίοι δεν έχουν υποταχθεί σε αυτά. Συνεπώς, ο τίτλος αυτού του βιβλίου, σε μια πιο ιδανική περίοδο, θα ήταν «Κοινωνική εργασία, ταυτότητα φύλου και σεξουαλικότητα». Η αναφορά στις ΛΟΑΤΚΙ+ ταυτότητες δεν θα έπρεπε να χρειάζεται, καθώς η χρήση του αρκτικόλεξου καθ' αυτού ενισχύει τη διαφοροποίηση και ετεροποίηση του ΛΟΑΤΚΙ+ πληθυσμού από τον υπόλοιπο. Ωστόσο, η χρήση του είναι αναγκαία σε αυτήν την περίπτωση, καθώς εξυπηρετεί μία μετάβαση από μία περίοδο που δεν είναι ιδανική, όπου οι ΛΟΑΤΚΙ+ ταυτότητες θεωρούνται υποδεέστερες, σε μία περίοδο που όλα τα άτομα βιώνουν ισότητα και ισονομία.

Από τη φύση της, η κοινωνική εργασία είναι ριζοσπαστική – στοχεύει σε αλλαγές που θα βελτιώσουν τις συνθήκες διαβίωσης ανθρώπων και κοινωνιών. Το ανά χείρας βιβλίο γράφεται σε μια περίοδο όπου ενώ τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα στην Ελλάδα απολαμβάνουν ολοένα και αυξανόμενη νομική προστασία, συνεχίζουν να βιώνουν προκλήσεις στην κοινωνία, αρκετές από τις οποίες πηγάζουν από τις υπηρεσίες υγείας και κοινωνικής πρόνοιας. Αναφορικά λοιπόν με την εξέλιξη της κοινωνικής εργασίας στην πρακτική της και σε επίπεδο συνηγορίας και πολιτικής παρέμβασης, οφείλουμε να αναγνωρίσουμε την έλλειψη εργαλείων, δοκιμών, στοχευμένης εκπαίδευσης και ουσιαστικών συζητήσεων σχετικά με ΛΟΑΤΚΙ+ ταυτότητες και ελευθερίες. Όπως έγραψε ο Ουαλός συγγραφέας, Raymond Williams (1921-1988), «το να είσαι πραγματικά ριζοσπάστης σημαίνει να μπορείς να ενισχύσεις την ελπίδα για αλλαγή, και όχι να σπείρεις απελπισία». Αυτό το βιβλίο, συνεπώς, έχει γραφτεί με σκοπό να ενισχύσει την ελπίδα πως παρά τις εξαιρετικές προσπάθειες και πρακτικές της κοινωνικής εργασίας, υπάρχει περιθώριο βελτίωσης. Το βιβλίο αναγνωρίζει τον θετικό αντίκτυπο της εκπαίδευσης των κοινωνικών λειτουργών στη χωρο-χρονική περίοδο που τη βρίσκουμε, αλλά υπογραμμίζει την ανάγκη εμπλουτισμού και διαφοροποίησής της, ώστε να ανταποκρίνεται με μεγαλύτερη αμεσότητα στις ανάγκες του πληθυσμού της σημερινής εποχής.

Η αποποινικοποίηση της ομοφυλοφιλίας στην Ελλάδα όρισε την απαρχή ενός πολύχρονου και ολοένα πιο ορατού αγώνα για τα δικαιώματα των ομοφυλόφιλων, λεσβιών, διεμφυλικών, αμφιφυλόφιλων, και μη δυαδικών ατόμων ως προς το φύλο. Ο Ποινικός Νόμος 1834 όριζε την ομοφυλοφιλία ως «παρά φύση ασέλγεια» και αυτοτελές ποινικό αδίκημα, το οποίο αφαιρέθηκε το 1950/51. Οι ομοερωτικές σεξουαλικές σχέσεις ακόμη και σήμερα στην Ελλάδα, όπως και σε άλλες χώρες του κόσμου, είναι συχνά ηθικά καταδικαστέες (Pentaris, 2019). Η αντιμετώπιση αυτή καθιστά άτομα ΛΟΑΤΚΙ+ ως πολίτες δεύτερης κατηγορίας, με λιγότερα δικαιώματα και ελευθερίες (Σωτηρόπουλος, 2024). Ωστόσο, οι ανθρώπινες ταυτότητες ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων, όπως και όλων των ανθρώπων, «καλύπτονται από την εμβέλεια της γενικής αρχής της ελευθερίας, από την καθολική ισχύ των ανθρωπίνων

δικαιωμάτων, καθώς και από τη συνταγματική υπεροχή της ανθρώπινης αξίας» (Σωτηρόπουλος, 2024: 1).

Σε αυτό το βιβλίο θα χρησιμοποιήσω το αρκτικόλεξο ΛΟΑΤΚΙ+ καθώς και τους όρους γκέι, ομοφυλόφιλος, τρανς, λεσβία, κουήρ, όπου θεωρείται χρήσιμο. Προκαταβολικά, θέλω να ζητήσω συγγνώμη αν η αναφορά σε κάποιον όρο είναι προβληματική για κάποιους αναγνώστες/στριες, αλλά χρησιμοποιούνται μόνο για τον σκοπό της ακαδημαϊκής και πρακτικής προσέγγισης των προκλήσεων αυτού του πληθυσμού σε αυτό το βιβλίο, και θα πρέπει οι κοινωνικοί λειτουργοί πάντοτε να ελέγχουν τον σωστό όρο και τη χρήση του όταν δουλεύουν με άτομα ΛΟΑΤΚΙ+, αλλά και περαιτέρω. Επιπλέον, στα επόμενα κεφάλαια, το κείμενο χρησιμοποιεί είτε αρσενικές, θηλυκές ή ουδέτερες αντωνυμίες, ή και όλες μαζί, με την απόπειρα να είναι όσο πιο συμπεριληπτικό γίνεται.

Δομή βιβλίου

Το παρόν βιβλίο είναι ένας ακαδημαϊκός τίτλος, ο οποίος έχει σκοπό να προσφέρει εξειδικευμένες γνώσεις σχετικά με τις ΛΟΑΤΚΙ+ ταυτότητες και ελευθερίες για την κοινωνική εργασία, ενώ απευθύνεται τόσο σε σπουδαστές/τριες όσο και σε επαγγελματίες, ακαδημαϊκούς και ερευνητές/τριες. Ένα τέτοιο θέμα μπορεί να συζητηθεί μόνο στο πλαίσιο στο οποίο το συναντάμε. Με άλλα λόγια, κάθε πλαίσιο νομικο-κοινωνικό και ηθικό αλλά και πολιτισμικό και θρησκευτικό έχει άλλες διαθέσεις και επιρροές στη μορφοποίηση των ΛΟΑΤΚΙ+ ταυτοτήτων, αλλά και στον καθορισμό της κοινωνικής εργασίας, της δεοντολογικής πρακτικής, και του ρόλου και υποχρέωσης της κοινωνικής εργασίας στην ενσυναίσθηση, τα ανθρώπινα δικαιώματα και την κοινωνική και περιβαλλοντική δικαιοσύνη. Αυτό το βιβλίο θα επικεντρωθεί στην Ελλάδα, αλλά με παραδείγματα από άλλα έθνη, και θα βοηθήσει στην κατανόηση της γενικότερης και γενικευμένης εμπειρίας των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων, των ιστορικών δεδομένων και των προσεγγίσεων της κοινωνικής εργασίας σε αυτόν τον τομέα.

Η δομή του βιβλίου χωρίζεται σε τρία μέρη. Το Μέρος Ι έχει ως στόχο τη διεξοδική αναφορά και διερεύνηση των θεμελιωδών γνώσεων και συνθηκών βάσει των οποίων οι ΛΟΑΤΚΙ+ ταυτότητες και ελευθερίες μορφοποιούνται. Αυτό το μέρος απαρτίζεται από τέσσερα κεφάλαια. Το Κεφάλαιο 1 (**ΛΟΑΤΚΙ+ ταυτότητες: εννοιολογικές προσεγγίσεις**) παραθέτει την πολυσύνθετη γλώσσα που χρησιμοποιείται αναφορικά με τις ΛΟΑΤΚΙ+ ταυτότητες. Παραθέτει την ιστορική και πολιτική χροιά που έχει αυτή η γλώσσα και ορολογία, καθώς αναγνωρίζει το ιστορικό στίγμα και το ρίσκο γενίκευσης που ενισχύουν δομικές διακρίσεις και προκαταλήψεις, μέσα από το πρίσμα ετεροκανονικών και πατριαρχικών προτύπων σχεδιασμού της κοινωνικής ζωής. Το κεφάλαιο αυτό είναι σημαντικό επειδή εξηγεί εννοιολογικά τη θεματολογία του βιβλίου, δίνοντας ένα ισχυρό εργαλείο στους αναγνώστες και στις αναγνώστριες για να κατανοήσουν τον τρόπο προσέγγισης των επόμενων

κεφαλαίων. Οι εννοιολογικές αναλύσεις αποτελούν κύριο στοιχείο εκπαίδευσης επαγγελματιών σε οποιονδήποτε τομέα, συμπεριλαμβανομένης και της θεματολογίας των ΛΟΑΤΚΙ+ ταυτοτήτων.

Ο απώτερος στόχος ενός επαγγέλματος όπως η κοινωνική εργασία, που έχει κεντρικές τις αρχές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της κοινωνικής δικαιοσύνης, είναι η συμπερίληψη. Αυτή μπορεί να επιτευχθεί και ανάλογα με τη γλώσσα που χρησιμοποιούμε τόσο στον σχεδιασμό, την υλοποίηση και αξιολόγηση προγραμμάτων όσο και στις καθημερινές πρακτικές. Η συμπεριληπτική γλώσσα πηγάζει από τη χρήση αποδομημένων όρων που επιτρέπουν την ολοκληρωτική αναφορά ανθρώπων ανεξαρτήτως ηλικίας, φύλου, σεξουαλικού προσανατολισμού, εθνικότητας, θρησκείας κ.ά. Συγκεκριμένα, η συμπεριληπτική γλώσσα σχετικά με την ταυτότητα φύλου, την έκφραση φύλου και τον σεξουαλικό προσανατολισμό είναι αυτή που αφήνει περιθώριο στη ρευστότητα αυτών των ταυτοτήτων να γνωστοποιηθεί με σεβασμό. Άλλωστε, η γλώσσα και η χρήση της μορφοποιούν την αντίληψη της πραγματικότητας.

Το Κεφάλαιο 2 (**Ιστορικό και νομικό πλαίσιο**) έχει στόχο να παραθέσει, αρχικά, το ιστορικό πλαίσιο στην Ελλάδα, με κάποιες διεθνείς αναφορές, των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων και των κοινωνικο-πολιτικών προκλήσεων, ειδικά από την περίοδο της Μεταπολίτευσης. Επιπλέον, το κεφάλαιο παραθέτει και εστιάζει στο νομικό πλαίσιο υποστήριξης και αναγνώρισης ΛΟΑΤΚΙ+ ταυτοτήτων, υπογραμμίζοντας νομικές αρχές που αναμένεται να συνάδουν με την κοινωνική εργασία και πρακτική. Το υλικό του κεφαλαίου αυτού θα βοηθήσει τους/τις αναγνώστες/τριες να βελτιώσουν γνώσεις και κατανόηση σχετικά με το συσσωρευμένο στρες και την πολύχρονη δομική κακοποίηση την οποία μπορεί να έχουν βιώσει ή συνεχίζουν να βιώνουν ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα. Αυτά τα στοιχεία εξετάζονται έπειτα, στο Μέρος II του βιβλίου, και σε σχέση με διαφορετικές πληθυσμιακές ομάδες, αναφορικά με τον αντίκτυπο αυτών των εμπειριών σήμερα.

Στο Κεφάλαιο 3 (**Θεωρητικές προσεγγίσεις για την κοινωνική εργασία**) επικεντρώμαστε στα θεωρητικά πλαίσια που βοηθούν στην εξήγηση και κατανόηση των ταυτοτήτων φύλου και του σεξουαλικού προσανατολισμού, καθώς και στις εμπειρίες των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων. Παραδείγματα που συμπεριλαμβάνονται είναι κοινή θεωρία, η θεωρία του μειονοτικού στρες, φεμινιστικά κινήματα, βιοπολιτική και κοινή νεκροπολιτική, όπως και η θεωρία του συσσωρευμένου στρες. Μία βασική αρχή στη συζήτηση των θεωρητικών πλαισίων που εξυπηρετούν τη βαθύτερη κατανόηση των προκλήσεων και αναγκών των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων είναι αυτή της διατομεακότητας. Τόσο θεωρητικά όσο και εννοιολογικά, η διατομεακότητα παίζει κεντρικό ρόλο στην αποσαφήνιση των εμπειριών των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων, οι οποίες δεν μπορούν και δεν πρέπει να προσεγγίζονται ομοιογενώς. Το αρκτικόλεξο ΛΟΑΤΚΙ+ αναφέρεται σε μια πληθώρα ταυτοτήτων φύλου και σεξουαλικών προσανατολισμών, με γνωστές διαφοροποιήσεις, οι οποίες αναφέρονται σε αυτό το κεφάλαιο.

Το επόμενο και τελευταίο κεφάλαιο του Μέρους I, το Κεφάλαιο 4 (**Κοινωνικά φαινόμενα και προκλήσεις**), εστιάζει στα κοινωνικοπολιτικά φαινόμενα που καταλήγουν

και ενισχύουν τις προκλήσεις που βιώνουν τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα, ως συνέχεια του Κεφαλαίου 3, που αναδεικνύει τα θεωρητικά πλαίσια που τα εξηγούν. Συγκεκριμένα, το μέρος αυτό συζητά ενδελεχώς τα φαινόμενα της βίας, του κοινωνικού αποκλεισμού, της αποξένωσης, τα εγκλήματα μίσους, με παραδείγματα από την πρόσφατη ελληνική ιστορία. Τα φαινόμενα του “coming out” και “queerbaiting”, όπως και η ιατρικοποίηση και οι θεραπείες μεταστροφής, θα συζητηθούν σε αυτό το κεφάλαιο, με έμφαση στους κινδύνους που βιώνουν τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα υπό το πρίσμα τέτοιων φαινομένων. Το κεφάλαιο αναφέρεται στον βαθμό στον οποίο η κατανόηση αυτών των φαινομένων μπορεί και πρέπει να αφορά στην κοινωνική εργασία και στον επισφαλή σχεδιασμό κοινωνικής πολιτικής που στοχεύει στην πρόαψη της κοινωνικής δικαιοσύνης και αναγνώρισης των δικαιωμάτων των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων. Τέλος, η συζήτηση αυτών των φαινομένων προσφέρει μία σταθερή βάση πάνω στην οποία το Μέρος II του βιβλίου θα αναφερθεί πιο εξειδικευμένα στις προκλήσεις που βιώνουν τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα με βάση τη διατομεακότητα που τα διακρίνει.

Στο Μέρος II, το βιβλίο επικεντρώνεται στις προκλήσεις και πραγματικότητες που βιώνουν υποομάδες του ΛΟΑΤΚΙ+ πληθυσμού, βάσει άλλων χαρακτηριστικών που τα διακρίνουν. Παραδείγματα αυτών είναι η σωματική και ψυχική ικανότητα, η ηλικία και η καταγωγή. Το μέρος αυτό δεν έχει στόχο τόσο τον διαμερισμό του ΛΟΑΤΚΙ+ πληθυσμού, αλλά τον διαχωρισμό της εμπειρίας του. Η αποφυγή γενίκευσης γνώσεων είναι μία κεντρική ιδέα στην κοινωνική εργασία και άλλα ανθρωπιστικά επαγγέλματα, ειδικά όταν ο σκοπός είναι μία συμπεριληπτική πρακτική με σεβασμό προς όλα τα άτομα, και μία προσωπο-κεντρική προσέγγιση. Για να επιστρέψω σύντομα στην αρχή αυτής της εισαγωγής, το αρκτικόλεξο ΛΟΑΤΚΙ+ είναι λάθος, αλλά ταυτόχρονα και σωστό. Είναι λάθος διότι διαφοροποιεί τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα από τα μη ΛΟΑΤΚΙ+, δημιουργώντας την αίσθηση πως το φύλο και η σεξουαλικότητα αφορούσε στα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα μόνο. Είναι, ωστόσο, σωστή η χρήση του, διότι μέχρι να φτάσουμε στο σημείο συμπεριληπτικής συζήτησης σχετικά με τα φύλα και τις σεξουαλικότητες που αφορούν σε όλους τους ανθρώπους, οφείλουμε να αναγνωρίσουμε το κομμάτι του πληθυσμού που πλήττεται περισσότερο από τις τωρινές συνθήκες πραγμάτευσης αυτών των ζητημάτων.

Το Μέρος II απαρτίζεται από τέσσερα κεφάλαια. Το Κεφάλαιο 5 (**ΛΟΑΤΚΙ+ παιδιά και οικογένεια**) βασίζεται στην κοινωνιολογία της οικογένειας και συζητά την αναγνώριση της ποικιλομορφίας των οικογενειακών σχηματισμών τον 21ο αιώνα. Το κεφάλαιο εστιάζει σε οικογένειες με ΛΟΑΤΚΙ+ γονείς και στις σχέσεις παιδιών και γονέων, ενώ αναγνωρίζει την ιστορική ύπαρξη τέτοιων μορφών οικογενειών, αλλά και την πατριαρχική και εκκλησιαστική-ουσιοκρατική επιρροή στη διαδικασία αναγνώρισης αυτών των οικογενειών. Το κεφάλαιο συζητά τις εξελίξεις που σημειώθηκαν στην ελληνική κοινωνία με τις νομοθετικές αλλαγές του 2018, οι οποίες επιτρέπουν την αναδοχή από ομόφυλα ζευγάρια, αλλά και τις αλλαγές, τον Φεβρουάριο του 2024, που οδηγούν στη νομοθετική αναγνώριση οικογενειακών δεσμών και δικαιώματος παιδοθεσίας από ομόφυλα ζευγάρια. Επιπλέον, αυτό το

κεφάλαιο εξετάζει τη διαθεσιμότητα και ποιότητα συμπεριληπτικής εκπαίδευσης, της ΛΟΑΤΚΙ+-φοβίας που βιώνουν ΛΟΑΤΚΙ+ παιδιά στα σχολεία, και τον ρόλο που μπορεί να παίξει ολοκληρωτικά η Σχολική κοινωνική εργασία.

Μία από τις πληθυσμιακές ομάδες που συχνά υποφέρει από διακρίσεις, βάσει εμπειρικών δεδομένων διεθνώς, είναι και αυτή των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας (ο όρος «ηλικιωμένος» χρησιμοποιείται συχνά, όμως αυτό το βιβλίο δεν θα χρησιμοποιήσει αυτόν τον όρο λόγω της χροιάς διάκρισης που κουβαλάει) που αυτο-προσδιορίζονται ως ΛΟΑΤΚΙ+. Το Κεφάλαιο 6 (**ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα μεγαλύτερης ηλικίας**) εστιάζει σε αυτό το φαινόμενο και αναγνωρίζει πως το ιστορικό τραύμα, αλλά και το πολυσύνθετο μετατραυματικό στρες επηρεάζουν την αυτοδυναμία και την επιθυμία ζήτησης βοήθειας από υπηρεσίες υγείας και πρόνοιας από αυτά τα άτομα. Καλύπτεται, επίσης, η υγιής γήρανση ως φαινόμενο και πιθανότητα της πραγματικότητας για τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα μεγαλύτερης ηλικίας.

Έπειτα, το Κεφάλαιο 7 (τρίτο κεφάλαιο του Μέρους II), με τον τίτλο (**ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα με αναπηρία**), επισημάνει τις προκλήσεις που βιώνουν τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα με σωματική αναπηρία ή που βιώνουν προκλήσεις με την ψυχική τους υγεία. Το κεφάλαιο αναγνωρίζει πολύ ιδιαίτερα στοιχεία των εμπειριών αυτών, που επιζητούν και ιδιαίτερη γνώση και δεξιότητες από την κοινωνική εργασία. Έπειτα από μία διεξοδική συζήτηση για τα μοντέλα αναπηρίας και τις κοινωνικές διαστάσεις αυτών, το κεφάλαιο επικεντρώνεται στις μικρο-επιθέσεις που βιώνουν αυτά τα άτομα και στις συνθήκες υπό τις οποίες βρίσκουμε (ή όχι) την εκπαίδευση για σεξουαλικότητα και σχέσεις με/για άτομα με αναπηρία. Τα άτομα με αναπηρία θεωρούνται, κοινωνικά, ως άτομα χωρίς συναφή σχέση με σεξουαλικότητες ή σεξουαλική συμπεριφορά, αλλά σαν ουδέτερα μέλη μίας κοινωνίας, όσον αφορά σε αυτό το θέμα. Συνεπώς, είναι συχνή η απόδοση οποιασδήποτε σεξουαλικής διέγερσης ή συμπεριφοράς ατόμων με αναπηρία ως παθολογική απόρροια της ίδιας της αναπηρίας. Το κεφάλαιο εστιάζει στους περιορισμούς και τις προκλήσεις που δημιουργούν τέτοιες δομικές επιρροές στις εμπειρίες των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων με αναπηρία.

Το τελευταίο κεφάλαιο του Μέρους II, Κεφάλαιο 8 (**ΛΟΑΤΚΙ+ πρόσφυγες και άτομα αιτούντα άσυλο**) συζητά τις μοναδικές εμπειρίες των ΛΟΑΤΚΙ+ προσφύγων και ατόμων που αιτούνται άσυλο. Πρόκειται για μία κατηγορία του πληθυσμού που βιώνουν έντονη ξενοφοβία, ρατσισμό και, συχνά, θρησκευτική κακοποίηση. Συνάμα, άτομα ΛΟΑΤΚΙ+ που είναι πρόσφυγες ή αιτούνται άσυλο, πέραν αυτών των διακρίσεων, βιώνουν και ΛΟΑΤΚΙ+-φοβία, σε διάφορες μορφές, η οποία συχνά καταλήγει σε επιπλέον απομόνωση από την κοινωνική ομάδα προσφύγων στην οποία ανήκουν και αυξημένη πιθανότητα ανάπτυξης αυτοκτονικών ιδεασμών. Το κεφάλαιο αναφέρεται στο σύνδρομο του σύνθετου μετα-τραυματικού στρες που μπορεί να βιώσουν ΛΟΑΤΚΙ+ πρόσφυγες και άτομα αιτούντα άσυλο, και υποδεικνύει τον ρόλο που μπορεί να παίξει η κοινωνική εργασία στις διαδικασίες προσαρμογής και ένταξης αυτών των ατόμων στο νέο τους περιβάλλον.

Τέλος, το Μέρος ΙΙΙ του βιβλίου απαρτίζεται από το Κεφάλαιο 9 (**Ηθική και αξιακή κοινωνική εργασία με ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα**), το οποίο αναφέρεται σε πρακτικές και μοντέλα αξιολόγησης της κοινωνικής εργασίας, καθώς και στον ρόλο των κοινωνικών λειτουργών. Το κεφάλαιο ξεκινάει με τη μεταφορική επεξήγηση της περιφερικής όρασης και της όρασης σήραγγας στην κοινωνική εργασία με ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα. Συγκεκριμένα, υπογραμμίζει τις ελλείψεις του επαγγέλματος όταν υπάρχει αδυναμία αναγνώρισης της ποικιλομορφίας και ποικιλότητας όχι μόνο των φύλων και των σεξουαλικοτήτων των ανθρώπων, αλλά και των πολύπλευρων ιστορικών, κοινωνικών, πολιτικών και θρησκευτικών παραγόντων που τα έχουν επηρεάσει και συνεχίζουν να τα επηρεάζουν. Το κεφάλαιο αυτό παρουσιάζει το Μοντέλο Αποδοχής και Σεβασμού (ΜΑΣ), που υποκινείται από πέντε βασικές αρχές: επιβεβαίωση, πολιτισμική ικανότητα και ταπεινοφροσύνη, διατομεακότητα, ενδυνάμωση και συνηγορία.

Αυτό το κείμενο, λοιπόν, έχει γραφτεί ώστε να δώσει μία όσο το δυνατόν πιο ολοκληρωμένη πλαισίωση των γνώσεων που αφορούν σε ΛΟΑΤΚΙ+ ταυτότητες και ελευθερίες, για την κοινωνική εργασία. Για να υποστηρίξει την κατανόηση του περιεχομένου του, παρέχει και ασκήσεις και μελέτες περίπτωσης, όπου είναι χρήσιμο.

Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση

- Gamson, J. (2000). Sexualities, queer theory, and qualitative research. *Handbook of Qualitative Research*, 2, 347-365.
- Pentaris, P. (2019). A constructive analysis of the formation of LGBTQ families: Where Utopia and Reality meet. *International Journal of Humanities and Social Sciences*, 13(1), 60-65.

Ελληνόγλωσση

- Κανδυλάκη, Α. (επιμ.) (2018). *Κοινωνική εργασία, πολιτισμική ετερότητα & κριτικός αναστοχασμός*. Τόπος.
- Σωτηρόπουλος, Β. (2024). *ΛΟΑΤΚΙ+ δικαιώματα και ελευθερίες*. Σάκκουλας.

Ηθική και αξιακή κοινωνική εργασία με ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα

Εισαγωγή

Η αξιακή σχέση της κοινωνικής εργασίας με την κοινωνία την οποία εξυπηρετεί βασίζεται στην αρχή της αλλαγής. Χωρίς τη βεβαιότητα πως όλα αλλάζουν ή έχουν τη δυνατότητα να αλλάξουν, δεν μπορούμε πραγματικά να ασκήσουμε την κοινωνική εργασία ή να κατανοήσουμε την επιστημονική προσέγγιση του επαγγέλματος εξ ολοκλήρου. Η αξιακή πρακτική της κοινωνικής εργασίας με ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα οφείλει, λοιπόν, να αναγνωρίσει την πιθανότητα αλλαγής του περιβάλλοντος το οποίο επηρεάζει αρνητικά τις εμπειρίες αυτών των ατόμων και την πιθανότητα αλλαγής του ίδιου του επαγγέλματος, ώστε να ανταποκριθεί σε τωρινές ανάγκες του πληθυσμού, ανεξάρτητα από φύλο και σεξουαλικότητα.

Η απαρχή της ηθικής και αξιακής πρακτικής της κοινωνικής εργασίας βρίσκεται στη συνεχή υποχρέωση του επαγγέλματος και των επαγγελματιών για αυτο-ανατροφοδότηση. Η αλλαγή επέρχεται, όπου είναι αναγκαία, μόνο όταν γνωρίζουμε πως οι επιπτώσεις των τωρινών συνθηκών είναι αρνητικές για κάποιους ανθρώπους. Η επικέντρωση, όμως, στις καταστάσεις που χρειάζονται αλλαγή μπορεί να είναι επιτυχής μόνο αν η «περιφερική όραση» του επαγγέλματος είναι υγιής. Με άλλα λόγια, η δυνατότητα να δει, να ανιχνεύσει και να κατανοήσει ολοκληρωτικά μία κατάσταση, και όχι μία απλή πτυχή της.

Στην ιατρική, η περιφερική όραση αναφέρεται στη δυνατότητα ανίχνευσης αντικειμένων και της κατεύθυνσής τους. Πρακτικά, η περιφερική όραση μας εξυπηρετεί να κινηθούμε άνετα στον χώρο και να αντιδράσουμε άμεσα σε περίπτωση κινδύνου. Η απώλεια της περιφερικής όρασης, γνωστή και ως όραση σήραγγας (tunnel vision), υποδηλώνει την έλλειψη της ικανότητας του ατόμου να δει αντικείμενα και πράγματα εάν δεν βρίσκονται ακριβώς μπροστά του. Εάν η όραση σήραγγας δεν θεραπευτεί, μπορεί να οδηγήσει σε σοβαρή απώλεια όρασης, και σε γλαύκωμα – μία απόρροια που μπορεί να αξιολογηθεί μεταφορικά και στην κοινωνική εργασία.

Η όραση σήραγγας είναι μία εξαιρετικά βοηθητική προσέγγιση στη συζήτηση σχετικά με την αφύπνιση της κοινωνικής εργασίας στα πλαίσια των ανισοτήτων, καταπίεσεων και καταπατήσεων ελευθεριών που έχει διερευνήσει αυτό το βιβλίο. Η προσέγγιση αυτή χρησιμοποιήθηκε και από τους Deivanayagam και Osborne

(2023), με σκοπό την ενίσχυση της συζήτησης για την ανάγκη να «δουν» οι επιστήμονες και σχεδιαστές κοινωνικής πολιτικής το εύρος των επιπτώσεων των κλιματικών αλλαγών. Οι συγγραφείς ανέφεραν πως εάν επικεντρωθούμε μόνο σε αυτό που είναι μπροστά μας, δεν θα μπορέσουμε να δούμε άλλα σημαντικά σημεία, όπως η απώλεια και εξαφάνιση ζώων από τον πλανήτη, και έτσι οποιαδήποτε προσέγγιση και να έχουν οι κυβερνητικοί μηχανισμοί, δεν θα μπορέσουν ποτέ να επιτύχουν ολιστικά.

Στην κοινωνική εργασία, η όραση σήραγγας είναι παρούσα τόσο στο παρελθόν όσο και στο μέλλον – όπως συμβαίνει και εξατομικευμένα από επαγγελματίες. Όταν επικεντρωνόμαστε στα λάθη του παρελθόντος και τα σημεία στα οποία δεν πετύχαμε τους σκοπούς μας όπως είχαμε σχεδιάσει, τόσο αποτυγχάνουμε να αναγνωρίσουμε τις επιτυχίες μας και όσα μάθαμε από αυτά τα λάθη. Αντίστοιχα, όμως, όταν το επάγγελμα επικεντρώνεται μόνο στις επιτυχίες του παρελθόντος, αποτυγχάνει να εξελιχθεί από τα λάθη του. Η περιφερική όραση του επαγγέλματος οφείλει να κοιτάξει και τις δύο πλευρές, και με μηχανισμούς ανατροφοδότησης να συνεχίσει να εξελίσσεται, ώστε να ανταποκρίνεται ολοένα και περισσότερο στις ανάγκες της κοινωνίας.

Αναφορικά με την όραση σήραγγας στο μέλλον, όπως συμβαίνει σε όλους μας εξατομικευμένα, το επάγγελμα επικεντρώνεται στο ιδανικό μέλλον, την ιδανική κατάσταση στην οποία θα φτάσει και τις ιδανικές συνθήκες τις οποίες θα δημιουργήσει. Επικεντρωμένη σε αυτόν τον στόχο, σε ένα ονειρικό μέλλον, κατά την αξιολόγηση της κοινωνικής εργασίας ως προς το ποιο μέλλον είναι ιδανικό, αυτή αποτυγχάνει να χρησιμοποιήσει περιφερική όραση ώστε να αντιληφθεί τα πιθανά λάθη και τις γνώσεις που ίσως αποκομίσει από αυτά.

Στο πλαίσιο της κοινωνικής εργασίας, όπως και σε άλλα ανθρωπιστικά επαγγέλματα, σε αυτήν την περίπτωση, μπορούμε να αποκαλέσουμε το παραπάνω «επαγγελματική όραση» – τον βαθμό στον οποίο το επάγγελμα μπορεί να χρησιμοποιήσει περιφερική όραση και να ανταποκριθεί ολοκληρωτικά σε ανάγκες όπως αυτές παρουσιάζονται στην κοινωνία.

Η έλλειψη περιφερικής όρασης στην κοινωνική εργασία μπορεί να καταλήξει στο «σύνδρομο του απατεώνα» (imposter syndrome) ή στο φαινόμενο του «απατεωνισμού» (imposterism), όπως το έχει διερευνήσει η κοινωνιολογία. Το σύνδρομο του απατεώνα υποδεικνύει ότι ο επαγγελματίας αισθάνεται ότι δεν διαθέτει τις κατάλληλες γνώσεις και δεξιότητες ώστε να προσφέρει τις υπηρεσίες που χρειάζεται ένα άτομο, ή να τις παρέχει με τον κατάλληλο τρόπο, με σεβασμό και αξιοπρέπεια προς το άτομο. Οι αρνητικές ή λανθασμένες αντιλήψεις για τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα καταλήγουν και σε μη προσωποκεντρικές πρακτικές. Επιπλέον, οι αρνητικές αντιλήψεις και η προκατάληψη για τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα από επαγγελματίες οδηγεί σε κακή φροντίδα και περίθαλψη, μέχρι και την πιθανότητα κακοποίησης.

Άσκηση 9.1.

- *Πώς ενσωματώνει τις αρχές ανθρωπίνων δικαιωμάτων και κοινωνικής δικαιοσύνης το επάγγελμα της κοινωνικής εργασίας στον οργανισμό σου ή στο πρόγραμμα σπουδών σου;*
- *Αναλογίσου τον οργανισμό στον οποίο εργάζεσαι ή κάνεις πρακτική άσκηση. Πώς ο οργανισμός αυτός μορφοποιείται ώστε να ενσωματώσει μία συμπεριληπτική προσέγγιση σε όλα τα άτομα, και ειδικά σε άτομα ΛΟΑΤΚΙ+;*
- *Τι γλώσσα χρησιμοποιεί η κοινωνική εργασία για να αναφερθεί στην ταυτότητα και έκφραση φύλου και τον σεξουαλικό προσανατολισμό; Πώς αυτή η γλώσσα καθορίζει:*
 - *Εσωτερικευμένες επαγγελματικές δυναμικές.*
 - *Τους επαγγελματίες που προσεγγίζει.*
 - *Τη δημόσια ταυτότητα και δεοντολογία του επαγγέλματος.*
 - *Γνώση και δεξιότητες συμπερίληψης.*

Η κοινωνική εργασία μορφοποιείται μέσα στο πλαίσιο στο οποίο τη βρίσκουμε – οικολογικό μοντέλο, οργανωτική κοινωνική εργασία. Δέχεται πιέσεις για αλλαγές από το εξωτερικό περιβάλλον – και γι’ αυτό πρέπει να φέρει αλλαγές όπου επανακαθορίζει τις ανάγκες ατόμων, οικογενειών και κοινοτήτων με τις οποίες εργάζεται ή τις οποίες εξυπηρετεί.

Για να αξιολογήσουμε εξ ολοκλήρου τον τρόπο με τον οποίο το επάγγελμα της κοινωνικής εργασίας ανατροφοδοτεί τη γλώσσα την οποία χρησιμοποιεί στην πρακτική και στην κοινωνική πολιτική, είναι σημαντικό αρχικά να αξιολογήσουμε ότι επαγγέλματα που συχνά συνεργάζονται με αυτό, όπως είναι η νομική, η κοινωνική πολιτική, η ψυχολογία, η κοινωνιολογία και άλλα, επίσης αξιολογούν τη γλώσσα που χρησιμοποιούν. Αυτό το βιβλίο έχει επιχειρήσει να δώσει μία οπτική των πραγμάτων βάσει πολυ-επαγγελματικών πηγών έρευνας γι’ αυτόν τον σκοπό.

Μοντέλο Αποδοχής και Σεβασμού (ΜΑΣ)

Στην πορεία αυτού του βιβλίου έχουμε διερευνήσει τις προκλήσεις και τα εμπόδια που βιώνουν τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα, τόσο σε εθνικό όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο, με αναφορά σε ποικιλία προσεγγίσεων με παραδείγματα, ενώ το θεωρητικό πλαίσιο στο Μέρος I του βιβλίου παρέχει πολυποίκιλους τρόπους προσέγγισης αυτών των θεμάτων για την κοινωνική εργασία. Επιπλέον, το Μέρος II του βιβλίου παραθέτει λεπτομερώς τις μοναδικές εμπειρίες που βιώνουν ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα και οικογένειες όταν οι συνθήκες διαβίωσής τους καθορίζονται από επιπλέον παράγοντες (αυτό

που αποκαλούμε ενδιάμεσες μεταβλητές στην εμπειρική έρευνα που αποσκοπεί στην εξερεύνηση τέτοιων εμπειριών), όπως είναι οι αναπηρίες, η ηλικία και η εθνικότητα. Σε αυτήν την ενότητα, και έπειτα από μία συνοπτική αναγνώριση των καθολικών εμπειριών ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων και αναγκών που αυτές επιφέρουν (βλέπε αρχή του κεφαλαίου), θα παρουσιάσουμε ένα μοντέλο κοινωνικής εργασίας που συνυπολογίζει πέντε πρωταρχικούς παράγοντες και τις ευθύνες που φέρουν για την επιτυχή έκβαση αποδοχής και σεβασμού προς τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα, καθώς εξασφαλίζει πλήρη επαγγελματική όραση.

Το *Μοντέλο Αποδοχής και Σεβασμού (ΜΑΣ)* σχετικά με ΛΟΑΤΚΙ+ ταυτότητες και ελευθερίες προϋποθέτει πέντε βασικές αρχές, καμία από τις οποίες δεν είναι ξένη στην κοινωνική εργασία. Συγκεκριμένα, το ΜΑΣ με ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα έχει ως αφετηρία την αρχή της **επιβεβαίωσης (affirmation)**. Βάσει αυτής της αρχής, η κοινωνική εργασία και οι φορείς που εκπροσωπεί έχουν την ευθύνη να αναγνωρίσουν και να «επικυρώσουν» τις ΛΟΑΤΚΙ+ ταυτότητες και ελευθερίες. Ωστόσο, η αναγνώριση αυτών δεν προϋποθέτει την κατανόσή τους και την κατανόηση του πλαισίου στις οποίες τις συναντάμε. Η αρχή της επιβεβαίωσης, παρ' όλα αυτά, προϋποθέτει κατανόηση. Σε αυτήν την περίπτωση, την κατανόηση των εξατομικευμένων εμπειριών κάθε ατόμου, με σκοπό την ένδειξη σεβασμού προς αυτές. Είναι αδύνατο να σεβαστούμε την εμπειρία κάποιου ατόμου χωρίς πρώτα να έχουμε προσπαθήσει να την ακούσουμε, να την καταγράψουμε, να την καταλάβουμε και να την κατανοήσουμε.

Η δεύτερη αρχή του ΜΑΣ είναι αυτή της **πολιτισμικής ικανότητας ή πολιτισμικής ταπεινοφροσύνης (cultural competence ή cultural humility)**. Ο στόχος, όπως θα συζητηθεί και αργότερα σε αυτό το κεφάλαιο, είναι η ανάπτυξη γνώσεων και δεξιοτήτων, τόσο εξω-ατομικών όσο και ενδο-ατομικών, που εξυπηρετούν τη βαθύτερη κατανόηση των εμπειριών ενός ατόμου και τη βελτίωση του βαθμού ενσυναίσθησης στην πρακτική. Η προϋπόθεση για πολιτισμική ικανότητα ή πολιτισμική ταπεινοφροσύνη είναι η ειλικρινής εκτίμηση της ΛΟΑΤΚΙ+ κουλτούρας και ιστορίας, όπως αυτές έχουν επηρεαστεί κοινωνικο-πολιτικο-θρησκευτικά στη διάρκεια δεκαετιών (βλέπε Κεφάλαιο 2).

Έπειτα, το ΜΑΣ πρεσβεύεται από την αρχή της **διατομεακότητας (intersectionality)**, που επιβάλλει την ανάγκη αναγνώρισης και εκτίμησης όλων των χαρακτηριστικών, ιδιοτήτων και ταυτοτήτων ενός ατόμου (π.χ. σεξουαλικός προσανατολισμός, εθνικότητα και ηλικία) και τις πολύπλοκες αλληλεπιδράσεις τους, καθώς και πώς αυτές καθιστούν τις εμπειρίες του ατόμου μοναδικές. Η τέταρτη αρχή του μοντέλου είναι η **ενδυνάμωση (empowerment)**. Η αρχή αυτή προτείνει την ενδυνάμωση των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων, ώστε να αναπτύξουν δεξιότητες αυτοσυνηγορίας και ατομικού ελέγχου αναφορικά με τα δικαιώματα και τις ελευθερίες τους. Τέλος, το ΜΑΣ χαρακτηρίζεται και από την αρχή της **συνηγορίας (advocacy)**. Η αρχή αυτή καθορίζει επαγγελματική ευθύνη την ενεργή συνηγορία για κοινωνικές πολιτικές και πρακτικές που υποστηρίζουν, αναγνωρίζουν και σέβονται την ευημερία και τα δικαιώματα των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων και των οικογενειών τους.

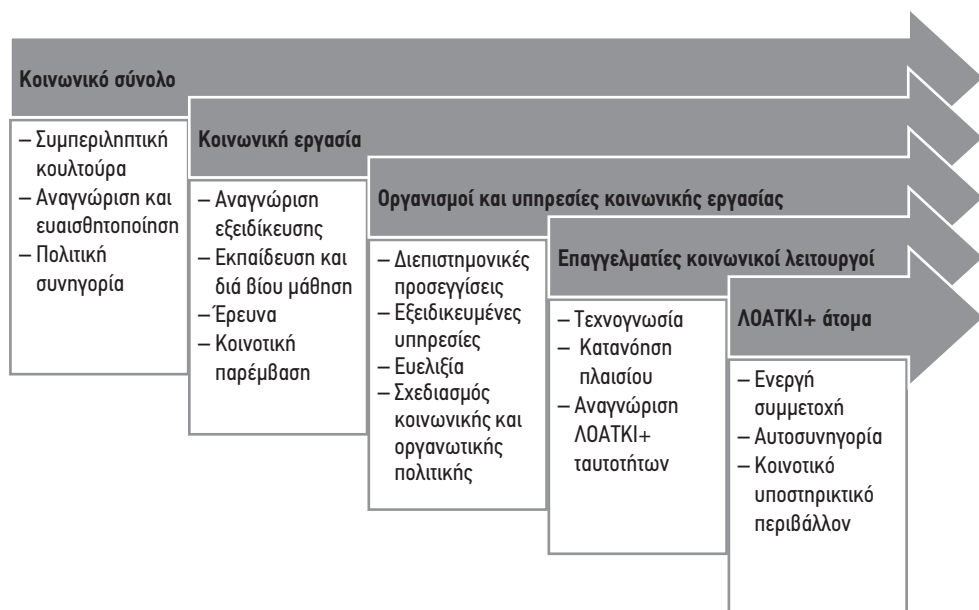
Παρέμβαση

Η αξιολόγηση της προσέγγισης τόσο των εμπειριών όσο και των ευκαιριών για παρέμβαση και εξέλιξη πρέπει να γίνει σε τέσσερα αλληλένδετα επίπεδα: ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα, οικογενειακό και φιλικό περιβάλλον, κοινωνικό περιβάλλον και κρατικές δομές. Το Γράφημα 9.1. απεικονίζει το ΜΑΣ σε σχέση με τα τέσσερα βασικά επίπεδα προσέγγισης για την 1) αναγνώριση υπάρχουσών υπηρεσιών και τεχνογνωσίας κατ'άλληλης για πρακτική με τον συγκεκριμένο πληθυσμό, 2) την αναγνώριση έλλειψης υπηρεσιών και/ή τεχνογνωσίας, και 3) τα πλαίσια στα οποία απαιτείται παρέμβαση για την ολιστική προσέγγιση του θέματος. Η παρέμβαση της κοινωνικής εργασίας, όπως δείχνουν και τα βήματα του ΜΑΣ παρακάτω (Γράφημα 9.3.), μπορεί να γίνει σε οποιοδήποτε από αυτά τα επίπεδα και αφορά κάθε φορά σε διαφορετικές δεξιότητες και γνώσεις, όπως είναι οι δεξιότητες συμβουλευτικής όταν πρόκειται για παρέμβαση σε ατομικό επίπεδο με ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα, ή δεξιότητες κοινοτικής πρακτικής όταν πρόκειται για παρέμβαση στην κοινότητα. Όπως απεικονίζει το Γράφημα 9.1., ωστόσο, τα επίπεδα αλληλεπιδρούν μεταξύ τους. Συνεπώς, οι δεξιότητες που χρησιμοποιούνται για παρέμβαση στο οικογενειακό και φιλικό επίπεδο έχουν και έμμεση επιρροή στα αποτελέσματα των παρεμβάσεων στο κοινωνικό επίπεδο. Αν, για παράδειγμα, μέσω γενεαλογικού διαγράμματος, ο επαγγελματίας καθορίσει υποστηρικτικές σχέσεις στο οικογενειακό περιβάλλον ενός ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμου, αυτό έχει επίδραση και στην παρέμβαση σε επίπεδο κοινωνικής ευαισθητοποίησης στο ευρύτερο περιβάλλον.

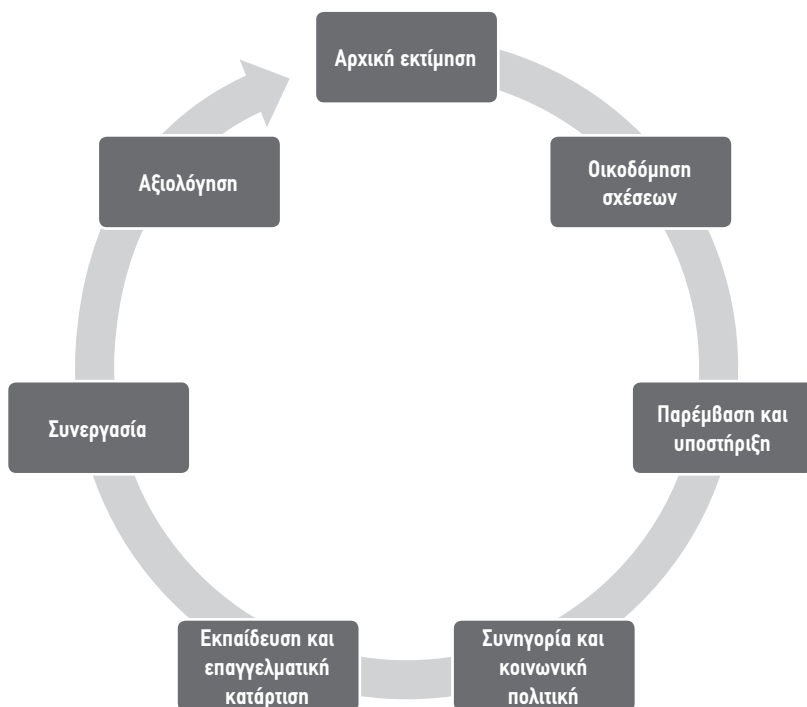
Γράφημα 9.1. Τα τέσσερα επίπεδα παρέμβασης του Μοντέλου Αποδοχής και Σεβασμού (ΜΑΣ)

Η επιτυχής παρέμβαση στην κοινωνική εργασία με ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα είναι μία αλληλένδετη διεργασία που συμπεριλαμβάνει πέντε διαφορετικούς φορείς, κανείς εκ των οποίων δεν μπορεί να επιφέρει τα επιθυμητά αποτελέσματα αυτούσια. Πρόκειται, συνεπώς, για μία διαδικασία που χαρακτηρίζεται τόσο από ατομική ευθύνη στα διαφορετικά επίπεδα πρακτικής, όσο και από συλλογική ευθύνη αναφορικά με τις αλληλεπιδράσεις και επιρροές μεταξύ τους. Ο κάθε φορέας παρέμβασης έχει και τις δικές του ατομικές ευθύνες, αλλά και συλλογική ευθύνη σε συνεργασία με τους άλλους (Γράφημα 9.2.).

Γράφημα 9.2. Φορείς παρέμβασης του Μοντέλου Αποδοχής και Σεβασμού (ΜΑΣ)

Το ΜΑΣ προτείνει επτά στάδια παρέμβασης, στα οποία συμμετέχουν και οι πέντε φορείς, όπως αναφέρονται στο Γράφημα 9.3.

Γράφημα 9.3. Στάδια Μοντέλου Αποδοχής και Σεβασμού (ΜΑΣ)

Αρχική εκτίμηση

Στο αρχικό στάδιο, είναι σημαντικό να γίνει εκτίμηση των επαγγελματικών στερεοτύπων για τις ΛΟΑΤΚΙ+ ταυτότητες, των εργαλείων που θα χρησιμοποιηθούν (π.χ. φόρμες) ώστε να αντιπροσωπεύουν πρακτικές χωρίς διακρίσεις (π.χ. κατάλληλη χρήση γλώσσας), και τα πιθανά δομικά εμπόδια που ίσως προάγουν διάκριση και αποκλεισμό. Εφόσον αυτή η αρχική εκτίμηση έχει γίνει στο στάδιο αυτό, ο επαγγελματίας ξεκινάει μία ολιστική αρχική εκτίμηση της κατάστασης την οποία βιώνει το άτομο που δέχεται τις υπηρεσίες. Συγκεκριμένα, η ολιστική προσέγγιση σε αυτό το στάδιο αναφέρεται στην εκτίμηση της σωματικής, συναισθηματικής, ψυχικής, πνευματικής και κοινωνικής υγείας και ευημερίας του ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμου, συνυπολογίζοντας τους παράγοντες που συμβάλλουν αρνητικά σε αυτές.

Οικοδόμηση σχέσεων

Το στάδιο αυτό ακολουθεί εκείνο των διαδικασιών του πρώτου, ενώ συνεχίζει σε όλη τη διάρκεια συνεργασίας με ένα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομο ή οικογένεια. Η σύναψη ισχυρών, θετικών και διαχρονικών (στη διάρκεια συνεργασίας) σχέσεων είναι

ύψιστης σημασίας, καθώς ενισχύει τον βαθμό εμπιστοσύνης μεταξύ των μερών και αυξάνει τις πιθανότητες θετικών αποτελεσμάτων από την παρέμβαση. Σε αυτό το στάδιο είναι πολύ σημαντικό οι επαγγελματίες να επικεντρωθούν στη διαμόρφωση ενός ασφαλούς περιβάλλοντος για το άτομο – ενός περιβάλλοντος που δεν καθορίζεται από κριτική, αλλά από αναγνώριση, ενίσχυση και υποστήριξη, στο οποίο το άτομο θα αισθανθεί ασφαλές να μοιραστεί τις εμπειρίες του. Αυτό είναι ίσως και το πιο σημαντικό από όλα τα στάδια, καθώς εστιάζει σε σχέσεις εμπιστοσύνης που προβλέπουν την πορεία και το αποτέλεσμα οποιασδήποτε παρέμβασης. Η άσκηση ενεργητικής ακρόασης είναι καίρια, καθώς δίνει τη δυνατότητα όχι μόνο αναγνώρισης της εμπειρίας του ατόμου και της κατάστασης στην οποία βρίσκεται, αλλά και κατανόησης αυτών. Τέλος, η ενεργητική ακρόαση θα παρακινήσει το άτομο να συνεργαστεί με μεγαλύτερη ειλικρίνεια με τον επαγγελματία.

Παρέμβαση και υποστήριξη

Το τρίτο στάδιο προϋποθέτει και την εξειδίκευση σε εργαλεία, μοντέλα και θεωρίες που θα εξυπηρετήσουν την ορθή και εποικοδομητική παρέμβαση. Οι δεξιότητες συμβουλευτικής είναι πολύ σημαντικές σε αυτό το βήμα, εφόσον υπάρχει κατανόηση των βιωμάτων του ατόμου και της ερμηνείας που τους έχει αποδοθεί από το ίδιο. Επίσης, η παρέμβαση σε ομάδες μπορεί να είναι εποικοδομητική σε αυτό το στάδιο. Τέτοιες παρεμβάσεις έχουν θετική ανταπόκριση και φέρνουν θετικά αποτελέσματα σε πληθυσμούς που ίσως έχουν υποστεί αποκλεισμό και διακρίσεις σε βαθμό που να έχει μειωθεί η αίσθηση του ανήκειν και της κοινότητας. Αυτές οι απόρροιες έχουν αρνητικό αντίκτυπο στο άτομο και το περιβάλλον του. Έτσι, η παρέμβαση με ομάδες ενισχύει την αίσθηση του ανήκειν και επιτρέπει στο άτομο να αναθεωρήσει το υποστηρικτικό του περιβάλλον. Τέλος, είναι σημαντικό σε αυτό το βήμα να χρησιμοποιηθούν δεξιότητες παρέμβασης σε κρίση. Σε περιπτώσεις που το άτομο βιώνει άμεσες απειλές από διακρίσεις, άγχος, στρες, αποκλεισμό, ψυχικές διαταραχές, μεταξύ άλλων, είναι σημαντικό ο επαγγελματίας να αντεπεξέλθει με άμεση παρέμβαση και τις κατάλληλες πληροφορίες ώστε να γίνουν παραπομπές όπου χρειάζεται.

Συνηγορία και κοινωνική πολιτική

Αυτό το στάδιο δίνει την ευκαιρία στον/στην επαγγελματία να εξασκήσει τις αρχές της κοινωνικής εργασίας σχετικά με την κοινωνική δικαιοσύνη και την προαγωγή ανθρωπίνων δικαιωμάτων πέρα από τους περιορισμούς της εργασίας με το άτομο. Είναι σημαντικό, πέραν της ευθύνης για την τωρινή κατάσταση του ατόμου και της αντίστοιχης παρέμβασης, ο επαγγελματίας να συμβάλει και στη συλλογική ευθύνη του επαγγέλματος, με σκοπό την παρέμβαση σε επίπεδο συνηγορίας και κοινωνικής πολιτικής. Αρχικά, η συνηγορία για τα δικαιώματα των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων είναι

εξαιρετικής σημασίας, και όταν υπάρχουν πρακτικές ή διαδικασίες που επιφέρουν εμπόδια στις εμπειρίες των ατόμων αυτών, τότε παρέμβαση και συνηγορία είναι πολύ σημαντικές. Για παράδειγμα, εάν κατά τη διάρκεια μιας ψυχοκοινωνικής αξιολόγησης οι φόρμες καταγραφής δεδομένων επιτρέπουν μόνο την επιλογή μεταξύ δύο φύλων (γυναίκα και άντρας), τότε ο επαγγελματίας μπορεί να συνηγορήσει για την αναγκαία αλλαγή στη γλώσσα που χρησιμοποιείται, ώστε μελλοντικά να υπάρξει αλλαγή στην ετεροκανονική προσέγγιση αυτών των εργαλείων. Σε αυτό το στάδιο, οι επαγγελματίες έχουν, επιπλέον, την ευκαιρία να συνεργαστούν με κοινοτικές ομάδες συνηγορίας, προστασίας και υποστήριξης ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων, ώστε να συμβάλουν στην κοινοτική και κοινωνική ενίσχυση των θεσμών κατοχύρωσης των ΛΟΑΤΚΙ+ δικαιωμάτων και ελευθεριών, ενώ τέτοιες συνεργασίες συμβάλλουν στην κατανόηση της ΛΟΑΤΚΙ+ κουλτούρας από την πλευρά των επαγγελματιών.

Εκπαίδευση και επαγγελματική κατάρτιση

Το πέμπτο στάδιο αναφέρεται απόλυτα στην επαγγελματική κατάρτιση των επαγγελματιών και στην αρχή της διά βίου μάθησης. Η οργανωτική ευθύνη (υπηρεσιών κοινωνικής εργασίας) συμπεριλαμβάνει τη συνεχόμενη και υπεύθυνη εκπαίδευση και κατάρτιση επαγγελματιών με κατάλληλες γνώσεις και δεξιότητες για πιο αποτελεσματικές παρεμβάσεις και αποτελέσματα. Η ενίσχυση των γνώσεων σχετικά με τις ΛΟΑΤΚΙ+ ταυτότητες και τεχνικές, ή μοντέλα που είναι αποτελεσματικά στην κοινωνική εργασία με ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα, είναι εξαιρετικής σημασίας. Ταυτόχρονα, ο επαγγελματίας έχει την ατομική ευθύνη, μέσα από ανατροφοδότηση και τη χρήση εποπτείας, να αναγνωρίζει συνεχώς τις ανάγκες της και να προτείνει τρόπους κατάλληλης κατάρτισης ώστε να καλύπτονται τυχόν κενά στην τεχνογνωσία της.

Πέραν της οργανωτικής και ατομικής ευθύνης, αυτό το στάδιο αναφέρεται και στις προσπάθειες που μπορεί να καταβάλουν αυτοί οι φορείς στην κοινότητα, με σκοπό την εκπαίδευσή της και τη διαμόρφωση ενός πιο συμπληρωματικού και υποστηρικτικού κοινωνικού περιβάλλοντος. Πρακτικές σε αυτό το στάδιο περιλαμβάνουν κοινωνικές καμπάνιες ώστε να μειωθεί ο στιγματισμός των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων.

Συνεργασία

Το έκτο στάδιο αφορά εξ ολοκλήρου την ανάγκη για διεπιστημονική και δια-υπηρεσιακή συνεργασία για την καλύτερη δυνατή παρέμβαση στην εργασία με ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα και οικογένειες. Η διεπιστημονικότητα είναι ύψιστης σημασίας και οδηγεί σε πιο ολοκληρωμένες και υποστηρικτικές αξιολογήσεις και παρεμβάσεις, επικεντρώνοντας στην ολιστική υγεία και ευημερία του ατόμου. Επιπλέον, η ανάπτυξη συνεργασιών με οργανισμούς που αποσκοπούν στην προστασία και φροντίδα ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων, βοηθάει στην ενίσχυση των διαθέσιμων πόρων για την παροχή υπηρεσιών και το διαθέσιμο δίκτυο για παραπομπές όπου θεωρείται αναγκαίο.